

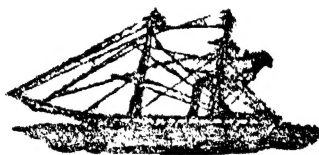
દોસી ભાઈચંદભાઈ મહાવજી નું જન્મ ચરિત્ર.

— ૧૯૦૨ —

લખનાર

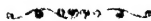
જમનાદાસ વિ. હીરજી દોસી

રહેવાશી સિહાર પાણી હાલ સરવીસ વડોદરા.

અગતાવાદમાં.

‘સમશેર બાહાદુર’ છાપખાનામાં છાપ્યું.

સંવત ૧૯૪૦—સને ૧૮૮૪

(સ્વચ્છાતિ બાળ્યોને બેઠા આપવામાં આવશે.)

2243

ટુંક વિચાર.

સ્વપન રૂપ સંસારમાં મનુષ્ય દેહ ધારણ કરી સુકાલ
અને સદઆચરણથી નીચતાના કાનુને અનવનિર્વાહ સા
રથક કરી લોકપ્રીય થવું એ અપરમ પ્રથમ હેતુ
સત્ય છે. આ અવનીના આર્યમંડુઓ વર્તમાન કાલમાં જે
હિલચાલ ચલાવે છે તે અસંતોષકારક અને આતીવીરૂપ
હાર હાર આપણા જોવામાં આવે છે વીશેષ ભાગ રવાયતી
કુટીલ, દાંભીક અને અસત્ય વક્તાનો છે તેના અગ્રેસર
કારણો તુરતવેળા એટલાજ જણાય છેકે સદ વરતવની વિ
કલ્પાવસ્થા થઈ છે. સંપત્તિ પામી નાચુંદ થઈ અસત્ય
અને ધરણનો સોટા પ્રખળ રીતે પ્રચાર પામી છે છતાં
માત્ર સંતોષ માનવા મન સ્થીર રહે તે ફરત સુશીલ, ક્યાજ
તેમજ પરોપકારી કૃષ્ણાક મહાન્ત પ્રાણીય યોગ્ય વીર પુરુષો
થીજ. પણ અરે ચાલતી આવેલી દ્રઢ હંત કથાઓ (દુઃખ
તે ટેસ, દુખલ વેઠ. દુકાલમાં અધીક મારી) પ્રમાણે આર્ય
ભુમીની અવદસાથી તેવા પુરુષો રક્તે રક્તે આ કાળુનંદુ
નાસવંત દુનીયા છોડી સ્વર્ગનીવાસી થવા બારગા છે
આ અપરમ ભુમી અને પ્રીય આર્યો આવા મહા ગેરિ

(૨)

ગોખાના પ્રદારની સામે ભાગે ટાંટીએ ક્યાં સુધી ઉભી રેવા
 નુ. ખ્યાલ કરો અને સતવર સજ થાઓ. સંપ ધારણ
 કરો. ધરણથી અલગ રહો. અને સત્ય વાચકપાણીથી દેશની
 સેવા બજાવવા પોતાની ફરજ પુરત કામગીરી સમજી કમર
 કસો. હવેતો છેક માથે પડી છે છતાં વેહમના પ્રતીબંધથી
 મીથ્યા મોહપાસમાં સામાટે વીટાઈ રહ્યાછો જુઓકે. અ
 વનીમાં ~~જાણના~~ અને પ્રત્યક્ષના પુત્રનાંઓની બાજે
 વખતના જીરદીઓ જાહેરમાં જે પ્રવર્તે છે તે તરફ
 નેક નીધાની—સુખ—મનોહૃતીનું વલણ ચલાવી જોઈએ
 હોએતો ચોમેર અપશોષ, અપશોષ અપશોષ વીના અન્ય
 દ્રષ્ટીને દેખાવ આપવું તથી. અરેરે! એ જગત નીચંતા
 વીજુ વુ આર્થ બંધુઓને શાહાય થા અને તેમના અં-
 તઃકરણોની નીરમલતા સાર તારી અપાર શક્તીની પ્રેરણા
 કર, કુટીબ પ્રાણીના દેહને અવની અંતશ્ચમય પોતાના
 કુર્મો અને કુચાલનાં કલ્પ આડે આવી જે બપથાઓ થાય
 છે તે તેની કુટીબતાના પ્રત્યંતરો આમેકુળ સ્પષ્ટીના રથા
 ચક્ર પ્રાણીઓને વીનયથી ખતાવી આપે છે કે વીજુની સુ
 શિક્ષણકેવલ કરણી સેવી પાર છીતરણી તેના આ એ
 ન દેખાવ છે, જીંદગીના અંત વખત કેક મનુષ્યો અ
 નાપારા સુખ ચેતમાં સમાધી તરીકે સ્વર્ગ નીવાશી થાય
 છે અને કેક મહા દુખ વેદનાથી રીખાઈ રીખાઈ આખેર

કાળચક્રને તાપે થાય છે આ વેદનાઓ વખત આવી
મંડળ જોવા નીમતવાયુ પાસે આવવા કંટાળે છે,
દુનીયામાં પ્રણામ પાત્ર વીર અને મળાવાના મહંત
પુરોશના ભીશની નીશાની શાશ્વત જન્મ થયેતો લખી
પ્રજાની જાહેર શેતામાં મુકવાં એ અવશ્ય છે. બાહ્યમાં
બાહ્યની ગુણ ગર્જનાના ધન્યગમ નાદથી તેમની કમકામ
દી જે પ્રદોષા પાત્રી છે. તેની મત્ર ગાંધારી નાદ નાદ
આ પ્રાણ મનની ઉરબીચીની હ્રસ્વસાધી છે બાહ્યવત્રના
કપોલ દ્વારમાં પારસર ગોત્રમાં એક રતુનીપાત્ર પુરુષ થઈ
ગયા છે. અને તેમનું જન્મ ચરિત્ર લખવા મને કુટાક
સ્વચ્છાતી ખંધુઓ તથા તેમની મહતા બાહ્યતારા
જેતરલમેન્દોનો આગ્રહ પુર્વક સુચનાને લીધે મારી શરતી
થેનો વખત બચાવી થયા સ્થિત અને યોગ્ય આ ગાર
કલ્પ છે; પ્રકશીટ અને ફેરમેટર તપાશવા તથા લખવા
મારી તપીયતની અશકતીના કારણથી હું પુરતો લક્ષ આપી
શકે નથી એટલે તે કાગ મે ખીજથી લીધુંછે તો હરત
દોષ કીંવા બે કથુનો દોષ રહી ગયો હશે તો વાંચનાર
શાજનો ક્ષમા કરી સુધારી વાંચજો,

૧૦ ૧-૪-૮૪

વીર લખનાર.

દોસી ભાઈચંદભાઈ મહાવ- જીનું જન્મ ચરિત્ર.

પ્રભુ પ્રાર્થના

(વસંત તીર્થકા શ્લોક.)

તું સત્યરૂપ સુખદાયિ સુશુદ્ધિ દાતા,
માતા અનંત જગનો સહુનો વિધાતા;
ઉદ્દેશ ધારી શુભ, યત્ન કરે નરો જે,
તેને જરૂર જગદીશ સહાય દેજે,

આ અવનીમાં આત્મશુદ્ધિ મેલવવાને માત્ર મુજશ
એ પ્રોત્સાહન છે. જ્યારે આત્મિક કાર્તિકા અમર ક-
ળા સૃષ્ટિમાં સર્વ સ્થળે જે પ્રસાર પમાડે છે, તેજ આ
ભવસાગર જીતે છે. સંસારમાં વિકટ પ્રસંગો અને વ્યથા
માણસને હાંધી સાથેજ જોગયેજાં હોય છે, તે શુદ્ધિ-
રતાર જીવ પદ આપવાને માટેજ કસોટી લે છે એવું મા-
ણસો નહીં સમજતા હોયો આહા જેના દહનું ચિન્હ પણ
જોવામાં આવતું નથી, જેનો આત્મા સર્વ માણસના જે-

વેળા હતો, જેની માણસામ્રામાં, રૂપમાં, કદમાં અને આ
 કારમાં પીઠ માણસથી ગિજકુલ તફાવત નહીં હતો તે
 માણસો અને આપણે પણ માણસોજ. કેટલાએક સત્યને
 માટે, કેટલાએક સુરતને માટે, કેટલાએક વચ્ચે સિદ્ધિને
 માટે અને કેટલાએક તો ન્યાયને માટે અદ્ય તિ પ્રજ્ઞય છે.
 જેની ગુણગર્જના ઠામ ઠામ ગાજી રહી છે તેવા નરો કેતા-
 સવાસી થતા છતાં માત્ર પોતાની કીર્તિથી અને સુશાન
 થી અન્યજનને પ્રેમાય આપે છે. લોકો કહે છે કે અ-
 મુક હથગ સંસાર જીત્યો તે માત્ર તેના સદ્વર્તનથી. પો-
 તાનુ જે આ આવનીને રમરાજ કરાવે છે તેજ એ ઉમદા
 કિતાબ મેળવી શકે છે, તેજ પ્રભુ પદ પામે છે અને તેજ
 પ્રજ્ઞય ગણાય છે. કદાચ કરોડોપતી હોય, ખાળગોખાળ
 અને આમ ગંડગ આનંદ પમાડે એવું સદ્યુદ્ધી હોય.
 ગાઠમાસિદ્ધી અને નવેનીદ્ધીનો ધામાં અહોનિશ નિવાસ હોય
 પણ તે કુવાની ઘટમાળની પેઠે વિકૃત થઈ અહીંનું, અહીં
 જ રહે છે. મલકે અવસાન કાળે આવનીના મોહક પદાર્થો
 સાથે થતા નથી એવા વિચાર નહીં લાગતાં આંતે મનુ-
 જા ગિટ્યા મોહપાસમાં સપડાય છે, તેથી તેઓ પોતાનું
 સુખ કર્તવ્ય અદા કરી શકતા નથી. સૃષ્ટિમાં મનુષ્યની
 માટી સંખ્યા છે પણ અવસાન કાળ પછી સુવાસ લેનાર
 તો કાઈકર ગહનત પુરૂષ જોતામાં આવે છે, કેટલાએક
 પૈતાવા મદ્યી, કેટલાએક રાજ્યમદ્યી, કેટલાએક માત્ર મિ

(૭)

આ મગરદીથી પોતાની ગાઢા મુકે છે. પંચુ પ્રભુ ન્યાયી છે. કસ્ટી તેવી પાર ઉતરણી એ કહેત તો ઊમદા સુક્ષિણુ આપનારી છે, માટે સર્વ કામને છાંદી સાથે કીર્તિને જોડી એ આવશ્યક પ્રથમ દર્શનિક મનુષ્ય છે.

આ જન્મચરિત્ર દોસી ભાઈચંદભાઈ મહાવજ્રુએ અને તેને નીતિની રીતિપર પ્રીતિ હોવાની પરાપકરણ પાર હોવાથી અને ઊદારદીક્ષ હોવાથી તેઓએ જે મુજબ મેળવ્યો છે તેને માટે માત્ર નાગની પ્રસંસા સારી મા રો આ પ્રયત્ન છે. મારે લખવું શરૂ કરતા પહેલાં નિમ્નપ્રત્યે મારી દીન યાગના છે કે જે માણસો સક્ષ સ્ત્રીમાં અ નતકાળ પોતાના સંકાર્યથી ચિરાયુ છે, તેમને સર્વ આપો અને તેમનો જથ્થા ધાઓ.

આ સહનમીત્ર, દેશ હીનેશ્ચુ અને શરૂની નર (દો શી ભાઈચંદભાઈ) શંખત ૧૮૭૬ના પ્રથમ જ્યેષ્ઠ વદી ૭ મંગળવારને રોજ સાધારણ કુટુંબમાં કાકીઆવાડ માંહેના સુવાસને માટે પ્રદીપ્ત એવા ભાવનગર સંસ્થાન તાપાના ઝાગ ઉગરાળામાં જન્મ્યા હતા. તેમના વડીલની સંસાર સ્થિતિ જો કે ઘણી સર્વોત્કૃષ્ટ નહોતી, પરંતુ તેમનો મોશાળ પક્ષ તે બખતમાં ઉત્તમોત્તમ કારકીરદી રાજ્ય દર- બારી બાળતોમાં ભોગવતો હતો. અને તેમનાજ આશર નીચે માહાવજ્રુ દોસી સિદ્ધિમાં આવી વસેના-તેમને રા- ધવજ ઉરફે ભાંગાભાઈ, હીરજીભાઈ, ભાઈચંદભાઈ અને

ઓધવજીભાઈ એ ચાર પુત્રો થયા. બાઈચંદભાઈમાં જન્મ-
થી કેટલાએક કુદરતી ગુણોએ એવો તો દ્રઢ નિરાસ કી
ધેલો હતો કે તેની જાડો ઝંઝાલીના તેજસી કિરણો
આજ પર્યં પ્રકાશિત છે. તેમાં પ્રાધાન્યપદે સ્પષ્ટતા પાણું
અપળતા, દયા, ઊદારતા, પરાપકાર, નીતિ અને એક પ-
નિવૃત્ત એ ગુણો હતા. તેઓએ માત્ર ૧૬ (સોલ) વરસની
વયમાં તે વખતની કારદીં અનવય ગુજરાતી બાપાનું સારું
માન મેળવી બુદ્ધિની અતી તિવ્રતાને લીધે સાધારણ ધર્મ
શાસ્ત્રનું અધ્યયન કીધેલું.

વિદ્યા એ આશ્વત્થો અટકાવ, બદીનો ખચાવ, દારિ-
દ્રને દૂર કરનાર અને ગ્રહણ કરનારની કારકીર્દિ દીપાવનાર
અસાધારણ સત્યાયુક્ત સાધન છે, સૂષ્ટિ જીવન પાળક વિ-
ભુતી અકળિત કૃતીની બલિહારી છે! બલિહારી એટલાજ
માટે કે ધણી વખત એવા પ્રસંગો જોઈએ છીએ કે
જુજ માન ધરાવનારાઓ પાસે એળા અનુભવી માણસો
ઉન્નતિ પામી દેશને, રાજ્યને, અને માતિને એટલે દરજે
ઉપયોગી થઈ પડે છે કે ફરી તેની પડેલી ખોટ બાગ્યે-
જ પુરાય. આહા! શું સર્જનદારની સંકળના,

આ જુજંદે એક બાલયુક્ત નર પોતાની અઠાર વ
રસની ઊંચે એટલે સંવત ૧૮૯૮ની સાલમાં દરબાર નો
કરીમાં પ્રથમ મરહુમ મહારાજ સાહેબ જયંત સીંહ જી
અને દાહરાજ ગરફ અમેરાજી તથા તેમના પિતા હા

(૬)

દાબા ઉરફ બાવસિહજી એ વખતમાં શિહોર કેવર પદે હતો, તેમની પાસે પ્રાયવેઢ કારભારી તરીકે દાખલ થયા. તેકારકીરદીમાં પ્રથમ નવાગામ અને ભાગાદની મોટી પુરાતન તકરારનો અગદાવાદ છલાના કલેક્ટર સાહેબ પાશ્વેથી નીકાલ કરાવી લાવ્યા, તેથી અમેરાજી મહારાજ વગેરેની મોહોટી મહેરબાની મળવી, તેમના ખાનગી વહીવટના વાપજ માહલનો કારભાર સંપાદન કીધો, અને શંવત ૧૯૦૮ની સાલમાં બાવનગર સંસ્થાનના મહારાજા વિજય સિંહજી કૈલાસવાસી થયાથી અમેરાજી ઉરફ દાજીરાજ ગાદીનસીન થયા. તેમણે પોતાના પાસે પ્રાયવેઢ કારભારીનો હુદ્દો બક્ષીસ કર્યો. તે કામ ચાલ્યું અને લીધે બુદ્ધીથી ત્રણ વરસ સુધી કર્યું. બાદ સંવત ૧૯૧૧ની સાલથી તે લગાવત અનુક્રમ સંવત ૧૯૧૯ની સાલ સુધી સિહોર, ટાણા અને ઉમરાળા એ ત્રણ તાલુકાના વહીવટદાર તરીકેનો ચારજ પોતાની પાસે રહ્યો, દરમીયાન ૧૯૧૧ની શાલમાં પ્રખ્યાત મહારાજા શ્રીજયવંત સિંહજીનું લગન શિહોરમાં પોતાના શેઠદેશી પણા નિચેચા ર ઠકરાણા સાથે થયું, તેમાં રૂપીઆ એ લાખનો મોટો ખર્ચ કીધો છતાં રાજવર યાને સભ્ય સંકેતનાથી એ પ્રૌઢ મેલાવડાનું કર્મ સંતેષકારક રીતે સરંજામ ઉભારી પોતાના કામથી મહારાજાને સંતોષ પમડ્યો; જેથી રૂપીઆ પાંત્રીસેંની કીમતની મોટી બક્ષીશોનો સરપાવ ધના

યત થયો. હવે પોતાના તાબામાં ત્રણ માહાલના વહીવટનું કામ આપું, તેમાં પણ જુદી બળ, સ્વચ્છતા પણ, મિલનસ્પર્શક દયણ અને પરોપકારી સ્વભાવ સાથેની તીવ્ર ચળવળને લીધે પ્રગણાઓ આપાદકરી તેની ઉપજ માં વધારો કર્યો અને સ્થાયત્વનો સ્નેહ મેળવ્યો વળી ઉમરાળા પ્રગણામાં સરોડ વગેરે નવાં ગાંધો વસાવ્યાં. તેમજ વળાં સંસ્થાન સાથે ઉમરાળા માહાલના બાગેલા ગાંધોના સીમાકાલી ધણી મુદતની શળ તકરારોનું નિર્વાહ પણ કરી માહાલની વારસીક ઉપજમાં ફરીયા છ હજારનો વધારો કર્યો, વગેરે રાજ્ય બંધિતની બાગણી માહારાજને રોચન થતા સંવત ૧૯૨૦ ની શાલમાં સંસ્થાનના મુખ્ય અને આગેવાન સરવોપરી મહુવા મહાદાના વહીવટનું કામ સોંપું, તે વખતમાં શિલોર તાલુકાનો વહીવટ પોતા તરફજ હતો, બગાયત સંવત ૧૯૨૮ સુધી મહાલનો દરોખરત કારભાર પોતાની કારકીરદીમાં દીપાળી અનેહદ રાજ્ય સેવા બળવી, રતનપર વગેરે નવાં ગાંધો બાંધ્યાં તથા મહાલના કેટલાએક ગાંધો ઉજડ હતાં તે પશ્ચાત્તાં તાલુકો શળ રીતે આપાદ કરી સ્થાયત્વની એની સજડ પ્રીતી સંપાદન કરીકે આજતલક એ કારભારની કારકીરદી ઉપર લોકો ફિદાછે.

સુવર્તન એ આણસની આખી જીલ્લીનું બુશણ્છે નકી અને સુવર્તન એ મોટામાં મોટી વશરેખા છે ખ્યાલ

કરો કે માગુસને સુખ દાયક, લાભ આપનાર, જીવનિ
એ અઢાવનાર કીંવા હીતકારક, તેમજ જન્મ સંકળ કરના
ર માત્ર નેકી અને સુવર્તનછે. આ બંને ઊગદા શુભો
ભાઈચિંદ ભદ્રમાં મુખ્ય હતા વળી લોકોની વ્યાજખી દાદાર
પુરતુ લક્ષ આપવું અને તેમનું કરટ કાપવું, રદઅત સ
દાસુખી રહે એવા ઉગાયો યોજવા વિગેરે જાત્યતમાં તેઓ
એકા હતા.

સંવત ૧૯૦૬ ના ચૈત્ર સુદી ૧૦ ના રોજ સં
સ્થાનની જહોજલાલીના બ્રહ્મદે—પ્રદીપ્ત કિરણો દીપાવનાર
મહારાજન જશવંત સિંહજી કૈલાસ વાશી યાયા સંસ્થા
ન જોઈન્ટ એડ મિનિસ્ટરર મેનેજર સાહેબોની સલા ત
ળે આવ્યું. આ જોઈન્ટ સાહેબોની રત્નવીપાત્ર દાનાઈની
રાજ્ય ભક્તિના કારણ અનવયની મેદરયાનીનું સત્યગત્તા
અને જુના અનુભવી તરીકે વલાય સંપાદન કર્યું. અને
એ સાલના નિગનોકી ફરફરમાં મહુવા વહીવટદારની જ
ગોએ કાયમ રહ્યા બાદ ૧૯૨૯ ની સાલમાં કુંડલા મહાલ
નાં કાઠી ચોથ બાગીઆની દરબાર સાથેની માઠી હક
સખંધી જુની તકરારોના નિકાલ કરાવવાના ગ્રોખમ બરે
લા કાગને માટે તે મહાલના વહીવટદારને હોદ્દા આપ્યો.
તે પોતાની સમય સુચકતા અને રૂપક વક્તા તરીકેના
હિત વચ્ચેના સાથેની અપળતાથી વરતાને અકથ સંતોષ
રેજીવી સંવત ૧૯૩૧ થને ૧૯૭૫ તા ૧૫—૧૬—૧૭

(૧૨)

ના રોજ માહારાજ સાહેબના શીક્ષા ગુરૂ મહેરબાન નર સાહેબની ખાતમસૂચી એડમીનિસ્ટ્રેટર સાહેબોએ કુંડલામાં એક પ્રદર્શન (એક્ઝામ્પ્લિસન) ઊઘાડ્યું તે પ્રસંગના મીત્ર લગી સમારંભમાં મહારાજ સાહેબ, ગવર્નર સાહેબ, મહેરબાન પોલીટીયલ એજન્ટ સાહેબ અને સંસ્થાનના એડમીનીસ્ટ્રેટર સાહેબો વીગરે ઇંગ્રેજ અને નેટીવ આફીસરો, તથા તાલુકદારો અને ભાગીઆઓ વીગરે મળી આશરે ૧૦૦૦ માણસોનો પ્રોથ મેજાવડો થયેલો તેમાં પણ પોતાની સભ્ય શંકલના અને મેલાવડી પ્રજાતીથી આગતા સ્વાગતા અને પરોણુચાર કરી સંભારંભના અગ્રેશરો અને ખીજાઓથી પ્રીતિ મેળવી વળી જોઈંટ એડમીનીસ્ટ્રેટર સાહેબ મહેરબાન ઇ/૦ એચ/૦ પરશીવજી સાહેબ તા. (મહેરબાન દયાશી નાથુ ગૌરીશંકર ઊદેશંકર તેઓની પણ સજડ મહેરબાની પોતાના સમુદ્ધોથી સંપાદન કરી, સંવત ૧૯૩૪-૩૫ ના મોટા ભાગંકર દુ/૫ ૩૫ દુકાળમાં મહાબ આખાદ રાખી નારાશ્વરોને રાજ્ય મદદ કરાવી શંવત ૧૯૩૬ની સાલમાં મહાયાત્રા જવા નિમિત્ત રજા લેધ પેનાસિન માર્ગ્યું શીવાય—

ડ્યુટીની નમુદ કરેલી કામગરિ શીવાય જોઈંટ એડમિનિસ્ટ્રીટર સાહેબોનો દૃઢ નિશ્વાસ અને સત્યવક્તા તરીકેના ભાવને લીધે દરબાર સાથે રોટના મુળ ગરાસિઆ વગેરેના હકો ખાખત ઘણી મુદતની તકરારોનું સેટલ કરાવવાના કામમાં એજન્ટ તરીકે પોતાને વધારે વખત હજીર

(૧૩)

માંજ રોકી કુટબાક મહત્વના શેઠનું તેમના મારફત કીધાં તેમાં આતુર્વતાથી સ્પષ્ટ વાચકપણે રાખે. સંકળનાએ દર બાર હક સાચી ગિરાસીઆઓનો રનેહ સંપાદન કીધા.

આ કાની દુનિઆ સ્વપ્ન રૂપ છે. અને દરેક મનુષ્ય સંસારનું સાર્થક કરવા સરજનહારની સંકળનામાં ફરજ પુકત બંધાએલ છે. અને તે સાર્થકમાં દયા, દાન અને દીનતા એ મુખ્ય ગાથાય છે બનકે તેથી વિરક્ત રહેનારનું સંસાર વ્યવહારમાં અનિષ્ટ થઇ રિતારની પ્રીતી સંપાદન કરી શકાતી નથી. અમલનો અંધાપો, માયાનો મત્સર, શક્તિની સત્તા, અને પ્રભાવી પ્રેરિતા માનનારાઓ આગેર મનુષ્ય રતા દેહને અકાર્ય એળે જવા દઇ ભગત ગિયંતાના કાનું નથી પિછાયત રહી જાય છે.

માણસ પોતાની જીંદગીમાં સ્વવર્તનની વિકલાવસ્થા કરે છે. સંસારના ખોટા મોહપાસમાં સપડાઇ જઇ, હજારો કાલાબાજ અને દગલબાજ પ્રપંચો રચી પાપમાં ફસાઇ પડે છે પણ રે! કોણુ સમજે છે કે આ દુનિઆ કાની છે, માણસો જો એમ સમજતા હોય કે આપુણ્ય અદ્ય મારે ખોટા ફંદ અને અનાચરમાં કાળસેપ કરવાથી જીવતર હારી જવાય છે. તોપણ તે કદિ પણ આ અવનીમાં અમર રહવા વગર રહેજ નહી. નાશવંત દેહ કે રીને માણસ કદાચ હતો નહોતો થાય પરંતુ તેની કીર્તિ નો પ્રકાશ સુર્યચંદ્ર સુધી તપે છે. જે માની હોય છે તે

વિચારે છે કે આખર અવસરે કશું સાચે આવતાર નથી
તેઓ તે, આયુષ્ય આદ્ય છે, વખત વખતને ખામ છે;
એમ સમજી જડપથી સત્કર્મ કરી પોતાનું કર્તવ્ય બજાવી
લે છે, જેણે પોતાની જીવંતીમાં લોક વખાણે એવું એકપ
જી કાર્ય કાઢી નથી, તેની પછાડી તેનો શેષ કાણ પાળશે
વાર? વારે વારે સ્મરણ કરી જોના ધન્યતાદ બોલાયો ન
થી તે દુષ્પ્રીતોજ દુર્ગતિ પામ્યો એમ શમજવું. સુક્રીર્તિજ
માણસને સ્વર્ગ આપેછે. જે સદાચારમાં સદા સંતોષ
માનેછે એવા મહાન પુરુષો ખચીત પ્રણામને યોગ્યછે. બા
ધર્મ્યદબાઈના કાર્ય ઉપરથી એમ જણાયછે કે તેઓને સદા
ચાર ઉપર પ્રીતિ અનાચાર ઉપર અભાવ હતો. તેઓ
સારી પેઠે સમજતા હશે કે સુક્રીર્તિ એ માણસના જ
જનનું સાર્થક છે અવનીગા લાખો માણસની સંખ્યાછતાં
એકજ માનના રૂપતને સર્વ માણસો પિછાને છે અને ચા
હે છે. વાહ વાહ બોલે છે, અને માત્ર તેના સુયુગ્મી
પ્રબોધ લઈ ચઢતી પામે છે, પણ એવા સુપુત્ર જાણનાર
પવિત્ર માતાની દુનિઆમાં ધણીજ ખોટ હોય છે, હરકોઈ
માણસની જે સાર કામ બને છે. તે તેની સાથે સગજ
ણ્યીજ.

બાધર્મ્યદબાઈ પોતે શદાચારી હતા અને સદાચાર
ની મહત્તા માનતા હતા, તે તેની ઓળખાણવાળા નાના
મોટા સર્વ માણસો કદી અજાણ્યા નહી હસે. પોતે અનુ

(૧૫)

૦ત્રી હોવાથી તેનું નીચ કોમળ અને દમ્બળું હતું. પર
માર્થ કરવા તરફ/તેમનું મન વધારે ખેંચાયું હતું. એ તે
મના કાર્ય બાંધી દેખાડે જાણાઈ આવે છે. સ્વધર્મ હુપ
ર તેમની પુર્ણ આરથા હતી તેથી તે રસ્તે ધર્મદાનમાં
તેમણે સારો પૈશો વાપરેલો છે. હયાતીનો બોલોનો ભા
જ સુક્રાંતિ અને દેહનુ સાર્થક કરવા માટે પ્રેરણાએક જાણ
શય સદાનુત દેવાલય વગેરે પોતાના સ્વાર્થ રહીત પરમા
ર્થિક કાર્ય ક્રીધાં છે જેવાં કે.—

મહુવા તાલુકાનાં ભાદરૌડ ગામમાં ભદ્રેશ્વર મહાદે
વના પુરાતન દેવાલયનો શંવત ૧૯૨૪ની સાલમાં જીરણો
દ્વાર કરી ધર્મજાળા વગેરે બંધાવી રૂ ૫૦૦૦ પાંચ હ
જાર ખર્ચયા.

ગાંધીશા તાલુકે સદરમાં બગડેશ્વર મહાદેવની મોટી
ખેઠક કરી ત્રવેશીનો કુંડ બંધાવ્યો તથા ધરમશળા કરા
વી શંવત ૧૯૨૪ ની શાલમાં ૧૦૦૦૦ દશહજાર ખર્ચયા.

ભાદરૌડ અને ઓથા વચ્ચે પાણીની તંગીને લીધે વાવનાં
ધાત્રી ધરમ સેના કરાવી, ડોકોરજીનું મંદીર બાંધી રૂ ૫૫૦૦)
શાડા પાંચહજાર ખર્ચયા અને ત્યાં હાલ શાક સંતને કા
યમ સંગતરત આપાય છે.

રામુલા પાસે ધારનાથ મહાદેવની જગો બાંધી ન-
વેસરથી દેવાલય તથા ધર્મશળા કરી રૂ ૬૦૦૦) છ હજારનો
શંવત ૧૯૨૩ ની સાલમાં ખર્ચ કર્યો અને તે જગોએ

પાણી સાકુસંતને અન જળ આપવા બંદોબસ્ત કીધો છે.

રાજ્યમા અને ગિરીઆ વગે પાણીની તંગી હોવાથી સદર સાલમાં સારી બાંધણીની એક વાવ રૂ. ૫૨૦૦) ના વનસેના ખર્ચથી બંધાવી.

જોલાપુરમાં માહાદેવશ્રી બથેશ્વરના દેવામયનો જીર્ણોદ્ધાર કરી સંવત ૧૯૨૨ ની સાલમાં રૂ. ૭૦૦૦) હજાર ખર્ચ્યા.

શિહોરમાં પુરાતન અને મથહુર માહાદેવશ્રી રાજ્યનાથજીનું દેવામય ધણું પુરાતની હોવાથી અને જગોની વીથેશ સંકીર્ણતા સખમિ સંવત ૧૯૨૮—૩૩ અને ૩૪ ની સાલમાં દેવામયનો જીર્ણોદ્ધાર કરી, રંગ મંડપ અને ધર્મ શાળા તેમજ નવો કુવો નવો બંધાવી રૂ. ૫૦૦૦) પાંચ હજાર ખર્ચ્યા અને દરેક સાલ ચાતુર માસમાં કયા વંચાવવાનો બંદોબસ્ત કીધો,

સંવત ૧૯૩૬ ની સાલમાં કુંડલાની કંડોલીઆની માંતને રૂ. ૧૫૦) ની રકમ આપી તેના ધ્યાનમાંથી દરેક સાલ સામુદ્રી માતાની ઉત્ખણીને દીવશ કંડોલીઆની માતૃજમવા નો બંદોબસ્ત કર્યો છે, તેમજ સંવત ૧૯૨૧ ની સાલમાં મહુવાના કંડોલીઆની માતમાં રૂ. ૮૦૦) આંકસો આપી તેના ધ્યાનમાંથી દરેક સાલ ગિપર પ્રમાણે કંડોલીઆની માત જમવા બંદોબસ્ત કર્યો છે. તે મુજબ આજ તમગ ચાલે છે, શીવાય તેમના વડીલ તથા માતૃશ્રીના ઉતર કા

(૧૭)

ધર્મમાં પ્રગણા અર્થ કરી થાળીનું લાણું કર્યું. વળી તેમના ચીરણુથી કરાનદા તથા અન્નરતનાન છગતનાલનું લખ કરી મહુવા તથા કુંડલામાં થાળી કળસ્યા અને ખુમચાનું લાણું કીધું. સંવત ૧૯૩૪—૩૫ ની સાલમાં અનુક્રમ અનંતજીને દોરો ઉજવી શ્રીમંત ભાગવતનું પારાયણ કરાવી બ્રહ્મપોળ, જ્ઞાન વગેરે આપી એકંદરે કાર્મમાં આશરે રૂ. ૪૫૦૦૦) પીરતાળી હજારનો મોટો અર્થ કર્યો. ખ.દ સંવત ૧૯૩૬ના વૈશાક વદ ૫ ના રોજ માહાયાના કરવાને મોટે સહ કુટુંબ અને પોતાના આશ્રીતો સહસ્રો માસોને લઈ સીધાબ્યા તે મુંબઈ ઉપર થઈ નાશીક, ત્રંબક, પ્રામરાજ, કાશી, ગયાજી, અયોધ્યા, ઝાડખંડી વેળનાથ, મથુરાં, ગોકુળ વ્રજ, પુષ્કરજી, કાંકોલી, શ્રીનાથજી અવંતિકાપુરી. ઓંકારનાથ થઈ, સુરત, ભરૂચ. (નર્મદાજી) ચાણોદ. કરનાલી, ડાકોરનાથજી અને સીદ્ધપુર થઈ સંવત ૧૯૩૭ ના પાસ સુદી પાચમે એટલે જા સાડાસાત મહીને સંપૂર્ણ સંતુષ્ટ રીતે યાત્રા કરી પાછા આવ્યા, તેમાં ઠારઠાર બ્રહ્મ ભાજન કરાવી બ્રાહ્મણોને દક્ષિણ આપી સદાવ્રતની નીમનાકા કરી નિરાશ્રીતોને આશ્રય આપી કંન્યાદાનો દહ ધર્મ ગુર ગોસ્વામી બાહારાજોને મોટી ભેટ આપી મથુરાંજી મારો શ્રીધૃજીની જગોછે. તે મંદીર તથા મુર્તિ કેવળ જીર્ણ થઈ ખંડીત થઈ જવાથી નવેશર દવાબય કરાવી મુર્તિની પ્રતિષ્ઠા કરી અને સોરમજીના ઘાઠ ઉપર ગોરને એક રૂળ ૫

(૧૮)

ખાગ વેચાતી લઈ વંશપરંપરાને માટે કૃષ્ણાર્પણ કર્યો ને શ્રીનાથજીમા પુરતી ભેટ આપી, આચાર્યોથી સંતુષ્ટતા સંપાદન કરી રૂ. ૧૦૦૦૦) દસ હજારનો મોટો ખર્ચ કર્યો.

યાત્રા કરીઆળ્યા ભાદ પોતાની નોકરીનું રાજીનામું આપી પેનસીવ લીધેલું તો પશું રાજ્ય ભક્તીની લગણી થી મહારાજ અને યુગુગ્રાહક, કદર જીવન સાહેબનીમે હેરખાનીના વલણે પોતાને ભાવનગરમાંજ રાજ્ય ચાકરીમાં રહેવું પડતું અને ત્યાંજ વનશાક વડી પ શુકરવારે ઇશ્વરની અલૌકિક કુદરતી ખુશીની યોજનાથી માત્ર એકદમ આજ્ઞાની અને ક્ષયગંધુર સ્વપ્ન રૂપ દુનિઆનો ૬૦૪-૨૫ ૧૦ માસ અને એ દિવસનું આયુષ્ય ભોગી, સર્જનિવાસ કીધો આહા! આ કુદરતી ખનાવની શું ખુશી!! કે જે તારીખે અને જે વખતે અને જે મહીને પોતે યાત્રાને માટે નિદાય થયા હતા તેજ મહિને તેજ ટાઇમે અને તેજ તારીખે આ પ્રોહ પ્રતાપી અને ગંભીર નર સદાન્વી મહાયાત્રાએ સીધાઆ. નામ એનો નારા આ વાક્ય હમિશાં સર્વકેએ પુરતી રીતે પોતાના કઠાર થા કોમળ અંતઃકરણના અંદર કોંતરી રાખી, તેને સારી રીતે હમિશાં યાદ લાખ્યા કરવું એ વાગધણી અવશ્યની છે. વાંચનાર સજનો!! અપાત કરો અને દીક્ષની દરીયાશીથી એક વખત નીધામાં લ્યો. કે જે માણસે લાખો રૂપીઆ પરમારથમાં ખર્ચ્યા અને કરોડો રૂપીઆની ભવિષ્ય સંપાદન કરી, વળી દુ-

નિયામાં પોતાનુ નામ સ્પષ્ટવક્તા અને ગંભિર વિચારી ।
 તરીકે મુકીતિની અમર નિભાતી રાખ્યુ તેના નરપણુ આ
 એર કાળ ચત્તને તાપે થઈ આ મોહક સંસાર છોડી
 ગયા છતાં તેની સંગાયે કાંઈ પણ ગયુ નથી, તોપણીઆ
 પછે માર અને તાર, જ્ઞાનું અને થોડું, હું અને તું,
 માન અને અપમાન ઇત્યાદી મિથ્યા મત્સર અને ફોકડ શી
 શિયારી રૂપદ્રેષો અને નિમ્નતાંતપીપણું, એ શા માટે કર
 લું? અરે! આ માયારૂપ આકૃતતા અંધેર પિછોડાએ આ-
 પણુ સર્વદાને એવા સજડ રીતે ઢાકી દઈ માન ચક્ષુપર
 અજ્ઞાનરૂપ દર્પણી મજબુત છાપ ચોડી દીધી છે કે, તેમાથી
 વિરક્ત થઈ આ ક્ષયુભંચુર દેહનુ સાર્થક કરના કંઈ પણ
 સુજ પડતી નથી. પણ નહીં નહીં, એ માયા રાત્રી મીઠ્યા
 પાસના બંધનમાં બંધાઈને અમ્મ નતાને તાપે થઈ શમાટે
 પરતંત્રપણું ભોગવવું જોઈએ? આનાતિને અટકાવી સુની-
 તિને સંભાલન કરી દયા, દાન ને દીનતાથી દેહનું સાર્થક
 કરવા નયંતાના આપણા તરક કીલેજા મોટા એલશાનનો
 કંઈ પણ બદલો વાળવો જોઈએ.

માણસો પોતાના મનતા વિકારથી બહુ વાર છંદગી
 ને જોખમમાં નાખેછે, મનની ગલીનતાને લીધે સ્થિતિને
 બાય ભરેલી અને અસ્થિર બનાવેછે અને પછી હાથના
 કૃત્ય હૈયે વાગતાં છતાં ઘોડે ચડે તે પડે ભાંગે બળવા
 ન કીવા એતો નસીબનો વાંક આવા વાકયો બોલી ગ

(૨૦)

એ તેમ કરડી મચરડી મન મનાવી, સંકટથી વિચારસાગરની કુતમાં પુરુષાતન ખોધ બેસેછે. આવા માણસોને જ નપદ શાને મારે જોઈએ? જેને દેહની દરકાર નથી તે પોતાના જનમનું તે શું પણ આપ્તમંડળનું નાત જાત કીંવા દેશના લાભાર્થે શું કરી શકશે વાર? જેને શરીરની શુદ્ધિ નથી તે મનુષ્ય જાતના ઊત્તમપણાને શી રીતે પિછાની રાકે? એવા જનોએ તો અવનીમાં અવતાર ધર્યજ મિ આછે. લાડીને ગાડીમાં બેસારી વાડીમાં ફરવામાંજ આ નંદ માન્યો; મીઠું મીઠું ખોલી ભોજા લોકાને બરમારી પટમાં નવગજની કાતી રાખી સ્વાર્થ સાધી લેવાનેજ સુખ માન્યું; સ્વાદીષ્ટ અનેકપ્રકારના ભોજનો જમવામાં સંતોષ વાલ્યો; કાલુ કાલુ ખોલીને બહુ બહુ અન્ય જનની ખુશામત કરવામાં ઊત્તતિની આશા રાખી, ધડીમાં આ અને ધડીમાં તે; ફલાણુ સાર અને આ નકાર એમ ખોલી બાથમ બાથ કરવાને સારો સ્વભાવ સમજ્યા; નૂત નવા હોદા અને અપ્પત્યાર હાથમાં આવવથી રૂંચતને સીડા આપી મન છુટકું કીંવા ઊપરી અધીકારીને હોગો આપી ન્યાય રાજ્યમાં અંધેર કહેવડાવ્યું; આવા એકથી અનેક ત્રાણસો આ અવનીમાં આજકાલ જોવામાં આવેછે. અરે તેઓ નહી સમજતા હોય કે આ સંસાર સ્વપ્ન રૂપ છે તેઓ નહી સમજતા હશે કે સર્વવત્રાતા હાજરા હજીરુ છે હોય હોય તેઓને પ્રભુનો પણ બધ નહી ફરી નીતિ

(૨૧)

અને સદાચારથીજ હરેક કાર્ય જે માણસ કરે છે તેમાં ક
દી તે ફતેહ પામ્યા વગર રહેતો નથી. દ્રઢતા અને નેક
નિષ્ઠાથી કામ કાજ કરનાર માણસ પોતાની મુરાદ હાંસ
ભ કરી જાય—કીર્તિ મેળવેછે, ભાઈચંદભાઈ પોતે જે કા
મ કરતા તેમાં નીતિને અનુસરીને, બહુ બહુ વિચારીને
રાજ્યને અને પ્રજાને બાબકારક થાય એવી ગોઠવણુ કરતા
હતા. તેને કાંઈપણ મહાપતવાળા, આપ્તમંડળ અથવા સ
ગા રનેડીના ચાંદા ચાંદવો નહી હતા. પોતે સ્વપ્ન વક્તા
હતા અને ખીજાને તેવા ખતાવવાને જીવદેશ આપતા હતા.
પૈસા સંસારમાં વિકટ પ્રસંગે કટણો ઉપયોગનો અને મુખ્ય
કારક છે, તેમજ સ્મૃદ્ધિની કેટલીમહત્તા છે તેનાથી તે ખીતકુલ
અભાજુ નહી હતા; તેથી ખોટાકાજપણાને વારંવાર ધિ
કારતા હતા, પરંતુ પોતેજ સત્માર્ગમાં ખોટાજો હાથે ધન વા
પરવામાં પછાત નહી પડતા હતા. પોતે કામળ અને દયા
જુ હોઈને પારકાનું દુખ અને દરિદ્રતા જોઈ પોતાનું અં
તઃકરણ ઢાળવું હતું, પોતે નેકી અને સદાચરણની સેવા
કરવામાંજ ધર્મ સમજતા હતા, તેથી રાજ્ય ભક્તિ
શુધતા અને સત્યાઈથી નીમકહલાસ પછે બળતી હતી.
તેમજ પ્રજાને કાંઈપણ પ્રકારની પીડા પોતાની કારકીર્દી
માં રહેવા હીધી નથી, તેથી આજ હજારો લોકો તેના
કાર્યને વખાણે છે, એટલુંજ નહી, પરંતુ તેના અમર ના
મને હરેક કામકાજમાં જિંદાદરણુ અર્થે વાપરી વારંવાર

(૨૨)

તેમના ગુણો ગાય છે, એ શું તેના સત્કાર્યનું સામર્થ્ય
શોભા આપતું નથી? ત્યારે શું આવા પરાંપકારી મહન્તો
ના જન્મ ચરિત્ર બિચ્છની પ્રભને માસલો લેવાને નહીં
લખાવા જોઈએ? હજારો જન્મ ચરિત્ર ગુણ પ્રપંશા સાથે
લખાવાની ધણીજ અગત્ય છે. જન્મ ચરિત્રથીજ માણ
શોને સુબોધ મળે છે, જન્મ ચરિત્રજ માણ્યોને સુરસ્તો
ખતભાવનાર, સુખ કામમાં ઉસ્કેરણી આપનાર અને ચઢ
તીપમાડનાર એક ઈષ્ટ મિત્ર છે, છેવટે આ જન્મ ચરિ
ત્ર પુર કરતાં પ્રભુ પ્રત્યે મારી યાચના છે કે બાહ્યબંધ
બાઈ જેવા સુમળનો સ્વદેશમાં એકથી અનેક થાઓ અ
ને એવા ગુણ્ય મહન્ત પુરુષોના જન્મ ચરિત્ર લખનાર
પણ એકથી અનેક પુરુષો થાઓ, આર્ય દેશનો જય થા
ઓ, જય, જય થાઓ, માર્ય બંધુઓનો!

હરીગિત છંદ

આ અવનિમાં અવતર ધરિ શુભ કાર્યે બહુધા આદર્યો,
ધરિ દયાન કેવળ હિત વિષે સહુ જગત જન રાજી કર્યો;
બલ જમલિના મોજાં ઊછમતા સુખધિ પાર તરી ગયા;
જોકે વસ્યા જઈ સર્વો, પણ અતિ બંધુજન દુઃખિત થયા;
જે નીતિ માર્ગ વિષે વિશેષ અતુલ્ય પ્રિતી જાતાવતા;
વલિ બોધ શ્રમ લઈને કરી સહુ નિજ સમાન બનાવતા;
તે નીતિ રીતિ ઊમંગ ધરિ નિજ રાજ માટે વાપરી.

(૨૩)

૧ ધણી મને મનમાં નિરખવાને હરી—
૨ ખીજા નરોને બદ્ધમીના ગૃહવાસથી,
૩ ઘોડા નહીં ખડુ દિવસના સહવાસથી;
૪ પાનિત શ્વભાવમાં ધરિ બાવ ધર્મ વિષે રહ્યા,
૫ અરેરે સુમ નર એ ક્યાં ગયા, ૬
૭ રાઈ દૈઈ અનેક ગુણ ગણપણ બહી વિધ પાળતા,
૮ સત્ય ભાગે મન વિષે તે માર્ગ સુખ સ્વિકારતા;
૯ તે નિષ્કલંક અખંડ ઉગલી કિર્તિને પ્રસરાવળે,
૧૦ આ વિનતિ જમુનાદાસની હરી કરી કૃપા ઉર ધારળે. ૪

સુચના.

—•••••

કપોલ હીત વર્ધક નામનુ માશી

૩ મુખાઈમાં રહી મીં વનમાલીદાસ
જ્ઞાતીના હિતાર્થ કાઢના હતા પાણુ તેન
(ખરચ ચોગ્ય) ન હાવાયો તથા તેઓ જે માસથા સા
ક હોવાને લીધે અને હાલ તેમને સ રી નોકરી મલવાથી
બંધ થયુ છે જ્ઞાતીના પ્રમાણમાં ઉતરી સારૂ માસીક
ચોપાનીયાની અવસ્ય જરૂર છે આખ્યાલ સર્વકો જ્ઞાતી
બંધુઓને હશેજ આ ચોપાનીયું કાઢવાને હક મીં
વનમાલીદાશે પોતાની ખવાસથા મને આપો છે નથી
જણાવા જરૂર થાય છે કે જે કપોલ હીત વર્ધક
કાયમ નભેતો ખરે તે જ્ઞાતીની ચઢતીનુ અગ્રેસર સા
ધન ભુત થવાનુ કદાપી આજ્ઞાત હીતેચ્છુ ચોપાનીયાને
સારો આસરો જ્ઞાતીબંધુઓ તરફથી મલશે એટલે માત્ર
ચોપાનીયાના ખર્ચ પુરતો જતો હુ આ મંથલી પેપર
જ્ઞાતીની સેવા બજાવવા ખાતર નીભાવવા મારી ફરજ
શમજુ છુ તાં ૧-૧૨-૮૪

જમલાદાસ હીરજીભાઈ દાસી

સીહોર હાથ સરવીસ વડોદરા

